

**MODERNIZMAS XX A. PIRMOSIOS PUSĖS
PASAULIO LITERATŪROJE:
V. WOOLF *PONIA DELOVĖJ*.
LITERATŪRA IR KITOS MEDIJOS**

DOC.DR. ŽYDRONĖ KOLEVINSKIENĖ

PROGRAMOJE. VIDURINIS UGDYMAS

- ✓ **Modernizmas XX a. pirmosios pusės pasaulio ir Lietuvos kitakalbėje literatūroje (bent vienas pasirinktas autorius):** M. Bulgakovas, „Meistras ir Margarita“; T. S. Eliotas (T. S. Eliot), pasirinkti eilėraščiai ar poema; F. S. Fildžeraldas (F. S. Fitzgerald), „Didysis Getsbis“; V. Folkneris (W. Faulkner), „Triukšmas ir įniršis“; E. Hemingvėjus (E. Hemingway), „Atsisveikinimas su ginklais“; H. Hesė (H. Hesse), „Stepių vilkas“; **F. Kafka**, „Metamorfozė“; **A. Kamiu (A. Camus)**, „Maras“ arba „Svetimas“; M. Kulbakas (M. Kulbak), „Vilnius“; T. Manas (Th. Mann), pasirinktos novelės; J. O’Nilas (E. O’Neill), „Elektrai skirta gedėti“; R. M. Rilkė (R. M. Rilke), pasirinkti eilėraščiai; **V. Vulf (V. Woolf)**, „**Ponia Delovėj**“ ar kitas pasirinktas šių arba kitų autorių kūrinys (kūriniai);

***

Literatūros pamokos – kaip galimybė pažinti kitų ir savo jausmus, kalbėti apie juos, remiantis grožinės literatūros kūriniais.

Ciklo struktūra: įvadas, temos, apibendrinimas

Tekstų atranka

Skaitymo aspektai

Skaitymo strategijos

Skaitymo ir kalbėjimo, klausymo, rašymo integravimas

PLANUOJAME (1)

(78 pam.)

❖ Diagnostinė teksto analizės ir interpretacijos užduotis, kai aiškinamasi, kas yra tekstas ir kontekstas, kodėl svarbu žinoti kontekstą ir juo remtis analizuojant, kokie pagrindiniai teksto skaitymo žingsniai. Darbas individualiai ir grupėmis. Teksto interpretacijos schemų braižymas. Įsivertinimas.

2 val.

❖ Įvadas į modernizmo epochą. Modernizmo idėjos pasaulyje ir Lietuvoje.

2 val.

❖ Pasirinkto iš programoje rekomenduojamų ar kitų pasaulio literatūros ir Lietuvos kitakalbės literatūros autoriaus kūrinių nagrinėjimas.

14 val.

PLANUOJAME (2)

❖ V. Woolf gyvenamoji aplinka, gyvenimas ir kūryba. Mokinių pranešimai. Įsivertinimas. Mokymasis klausti. 1 val.

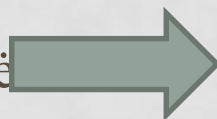
❖ Aspektinė romano analizė.

❖ Kūrinio apibendrinamoji analizė pasirinkta tema: 6 val.

- Modernizmo bruožai romane
- Londonas
- Kūryba/menas 2 val.
- Tarpasmeniniai santykiai. Kitas ir Kitoks.

❖ V. Woolf ir *Ponios Delovėj* interpretacijos kitose medijose. 4 val.

❖ Apibendrinimui: probleminio klausimo svarstymas.

KONTEKSTAS (1)

Nėra „universalus“ skaitytojas, o yra moteriškosios ir vyriškosios lyties skaitytojai, kurie tekste išvelgia skirtingus dalykus.

Vyras kritikas žvelgia į moters knygą ne kaip į meninę vertybę, bet kaip į pačią autorę, apibūdindamas jos kūrinį stereotipinėmis moteriškomis savybėmis: knyga – iracionali, emocinga, impulsyvi, beformė, buitiška ir t. t.

Moterų rašymo adresatas yra moteriškas. Tačiau moteriškai orientuotą adresatą nebūtinai sudaro vien moterys.

Vyriškas rašymas yra labiau distanciškas. Vyrams suteikiama vertinimo galia.

Feministinei literatūrologijai svarbu perskaityti kūrinį moters akimis.

KONTEKSTAS (2)

Vyrų parašytuose kūkiniuose nėra moters istorijos; moters pasakojimas juose iš esmės yra iškreiptas, nutrauktas ar moteriai iš viso neleidžiama kalbėti (pvz., J. Kunčino „Tūla“).

Vyrų literatūroje kartojasi siužeto schemas, pagrindiniai veikėjai paprastai yra vyriški personažai, o moterys pateikiamos kaip antraeilės veikėjos (S. Parulskio romanai).

Vyrų kūkiniuose moterys dažniausiai vaizduojamos kaip vyro nuosavybė, kaip aukos ar neigiamos protagonistės, kaip maištininkės, nusižengiančios patriarchalinio pasaulio moralės dogmoms, ir todėl smerkiamos ar sunaikinamos (G. Floberas, L. Tolstojus).

MOTERŲ LITERATŪROS ETAPAI

- 1840–1880 m. – moteriškumo (*feminine*), arba imitacijos periodas, kai moterys rašytojos sekė vyrų literatūros tradicija;
- 1880–1920 m. – feministinis (*feminist*) periodas, kai moterys pradėjo neigti vyrų literatūros tradiciją;
- 1920–VII dešimt. – moters (*female*) etapas, kai teigiama moters asmenybės esmė, tiesa apie moters gyvenimą ir moters kūną.

Elain Showalter. *Jų literatūra. Britų moterys romanistės nuo Bronte iki Lessing, 1977 / A Literature of Their Own: British Women Novelists from Bronte to Lessing.*

ETAPAI LIETUVOJE (V. DAUJOTYTĖ)

- 1858–1895 m. **Nuo K. Praniauskaitės iki Žemaitės**, kai moters kalba/kalbėjimas formuojasi įsirašant į vyrų kalbos būdus (tarsi imituojant, labai nežymiai perrašant).
- 1895–1920 m. **Nuo Žemaitės iki S. Kymantaitės-Čiurlionienės**, kai pasirodo nestipri, bet vaisinga rašančių moterų pastanga išsiskirti (ne atsiskirti) vyrų dominuojamoje kultūroje. Pasirodo sąmoninga moterų padėties, teisių, kultūros refleksija, lydimą organizuojančių, telkiančių nuostatų.
- 1921–1940 m. – stiprus moteriškumo ir jo dramatikos pojūtis
- **VII dešimt.**, kai įsitvirtinama kultūroje ne nuolaidomis, o autoritetu.
- **VI–VII dešimt.** – moterų literatūros naujojo proveržio laikas.

MODERNIZMAS (1)

- ✓ Modernizmo **pakilimas** – 20 a. pradžia (iki I pasaulinio karo), kai Vakarų Europos kultūros centruose klostėsi ir viena kitą keitė modernistinės kryptys. Avangardinių meno krypčių visuma.
- ✓ **Skirstomas** į klasikinį (iki II pasaulinio karo) ir vėlyvąjį (po II pasaulinio karo iki 7 dešimtmečio antros pusės).
- ✓ **Klasikinis** modernizmas klostėsi Vakarų Europoje, **vėlyvasis** – Jungtinėse Amerikos Valstijose.
- ✓ Ryškiausiai atsiskleidė tapyboje (M. Denis).

MODERNIZMAS (2)

- ✓ **Būdinga** naujumo ir originalumo siekis, tradicijų neigimas, naujoviška stilistika, meno sričių ir rūšių specifikos paieškos.
- ✓ **Akcentuota** antinaturalizmas, individualus braižas, dėmesys autonominei meno formai, neigta tikrovės vaizdavimo funkcija.
- ✓ Subjektyviais raiškos būdais stengiasi perteikti pakitusio pasaulio žmogaus egzistencijos problemas.
- ✓ **Skatino** XIX a. II pusės pokyčiai visuomeniniame gyvenime, mokslo ir technikos laimėjimai, naujos idėjos, pramonės ir miestų plėtra.
- ✓ **Klostėsi** kaip priešprieša pozityvizmui ir romantizmui.
- ✓ Iškėlė menininko vidinio pasaulio, sąmonės raiškos svarbą,

VIRGINIA WOOLF

(1882–1941)

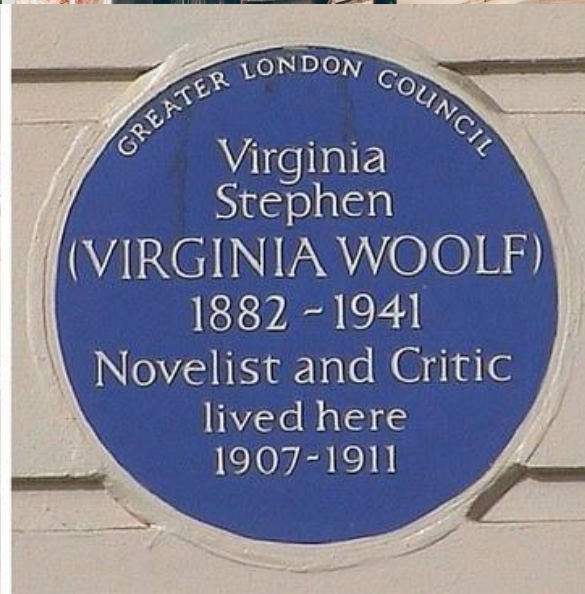
- Gimė intelektualioje, žinomoje šeimoje, priklausiusioje aukštesniajai vidurinei klasei.
- Tėvas – garsus to meto kritikas.
- Išsilavinimą gavo namuose, tėvo bibliotekoje. Moterys tuo metu negalėjo mokytis universitetuose.
- **Mirtys.** 1895 m. miršta motina, sesuo Vanesa, 1904 m. – brolis, 1906m. – tėvas.
- Psichinės ligos ženklai.
- **Bloomsberio draugija** → **modernusis menas.**

BLOOMSBURY, LONDON

<https://travelthruhistory.com/literary-london-virginia-woolfs-bloomsbury/>

KŪRYBA

- Hoghart-Press leidykla su vyru Leonardu Woolfu.
- Pagrindinė „Times“ literatūrinio priedo kritikė.
- Atsiriboti nuo Viktorijos epochos konvencijų (plg. E. Brontė), sulaužyti chronologiją, atsisakyti realistinio romano. Psichoanalizė (Z. Froido idėjos).
- Romanai *Išvykimas*, *Naktis ir diena*, *Ponia Delovėj* ir kt.
- Romanas – ne kaip tikrovės, realaus gyvenimo atspindys, o kaip savotiškas artefaktas, estetinis kūrinys.
- Gyvenimas – taip pat estetinis, sukonstruotas dalykas.
- „Gyvenimas – tai švytinti aura“ (V. Woolf).
- Visa jos filosofijos esmė – gyvenimas, susidedantis iš spinduliuojančių akimirų. Savo kūryboje ji ir fiksavo šias akimirkas.
- Jos romanai ir novelės pasižymi fragmentiška struktūra.

KNYGOS

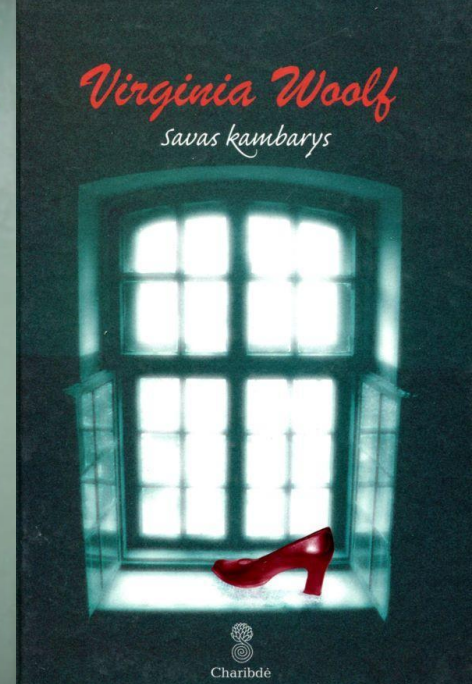
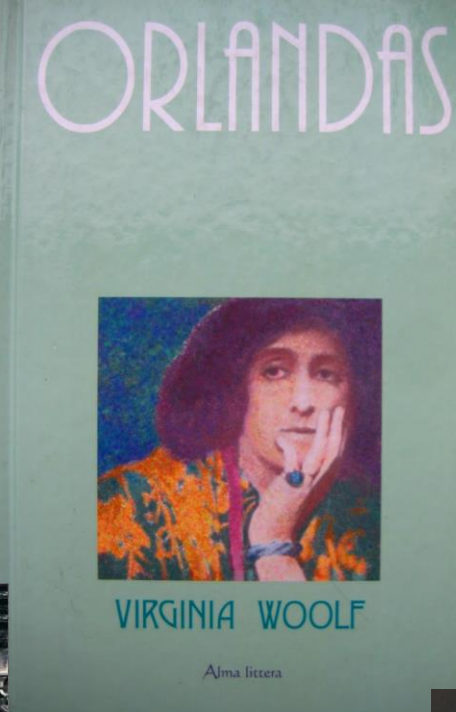
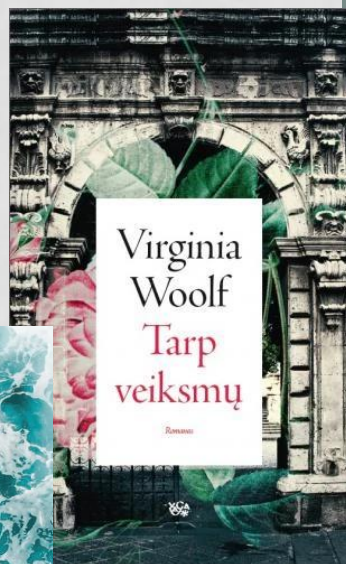
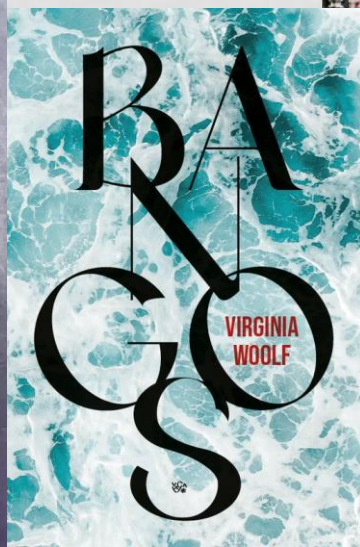
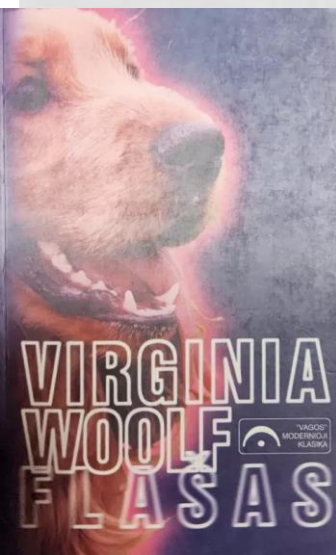
1925 – Ponia Delovėj

1929 – Savas kambarys

1927 – Į švyturį

1928 – Orlandas

1931 – Bangos

PONIA DELOVĒJ (1925)

- Romanas lyginamas su Dž. Džoiso *Ulisu* (1922).
- Ne tiek sāmonēs srautas, o daugiau „sielos srautas“.
- Romanas kaip grožio paieška.
- Romanas apie gražią moterį, visuomenės damą, rengiančią pobūvį, bet kartu tai ir romanas apie Londoną.
- Daugiasluoksnis.

Miesto
romanas

Romanas apie
moterį

Romanas apie
kūrybą

PONIA DELOVĖJ

- ✓ Viena moters gyvenimo diena.
  - ✓ **Klarisai Delovėj** – 52, Londono aukštuomenės dama. Myli gyvenimą ir mėgsta gražų gyvenimą.
  - ✓ Tos dienos vakare ji rengia priėmimą ir jam ruošiasi.
  - ✓ Svarbiausi romano įvykiai vyksta žmonių sielose.
  - ✓ Prisiminimai, nuotaikos, mintys, dvasinės būsenos ir išgyvenimai, pinasi keletą herojų gyvenimo linijos.
- **Piteris Volšas** – ne tik jos draugas.
  - Kažkada Klarisa *pasirinko Ričardą Delovėjų*.
  - Nėra nieko apie Klarisos išsimylėjimą.
  - Sprendimu paremta pasirinkimo situacija: 1) jie žiūrėjo ne ta pačia kryptimi; 2) jis ją analizavo; 3) jis ją kritikavo; 4) jis nedavė jai laisvės.

PASAKOJIMAS

- Lėtas pasakojimas. Metaforika. Santykis tarp tikrovės ir regimybės. Nematomos esatys.
- Psichologinis romanas – > veikėjų psichologiniai portretai.
- Pačios ponios Klarisos Delovėj romane ne tiek ir daug. Ji mato žmones, o pasakotojas pripildo tuos žmones istorijomis.
- Į ramią dieną įsipina jaunų žmonių santykiai, savižudybė, kitų prisiminimai apie vienus ar kitus įvykius.

Juk santuokoje turi būti bent truputėlis laisvės, bent truputėlis nepriklausomybės, ypač kai du žmonės diena dienon gyvena po vienu stogu.

Kai darai dalykus milijonus kartų, išstobulini juos, nors, galima sakyti, kad nutrini jų paviršius.

MODERNISTINIO VEIKĖJO KŪRIMAS

- Įvairios perspektyvos, veikėjų erdviniai ryšiai.
- Taip sukuriamą meninę tikrovę, kurioje galima „apžiūrėti“ pagrindinį charakterį įvairių veikėjų požiūriais – > **monadologinis principas.**
- Klarisos mintys bėga praeities ir dabarties laiku.
- Prisiminimai nėra pavaldūs laikui.
- Menamoji kalba – priemonė, kuri leidžia pereiti nuo pasakotojos prie veikėjos minčių.
- Vidinis monologas. Interliudai.
- **Monologas; dialogas; polilogas.**

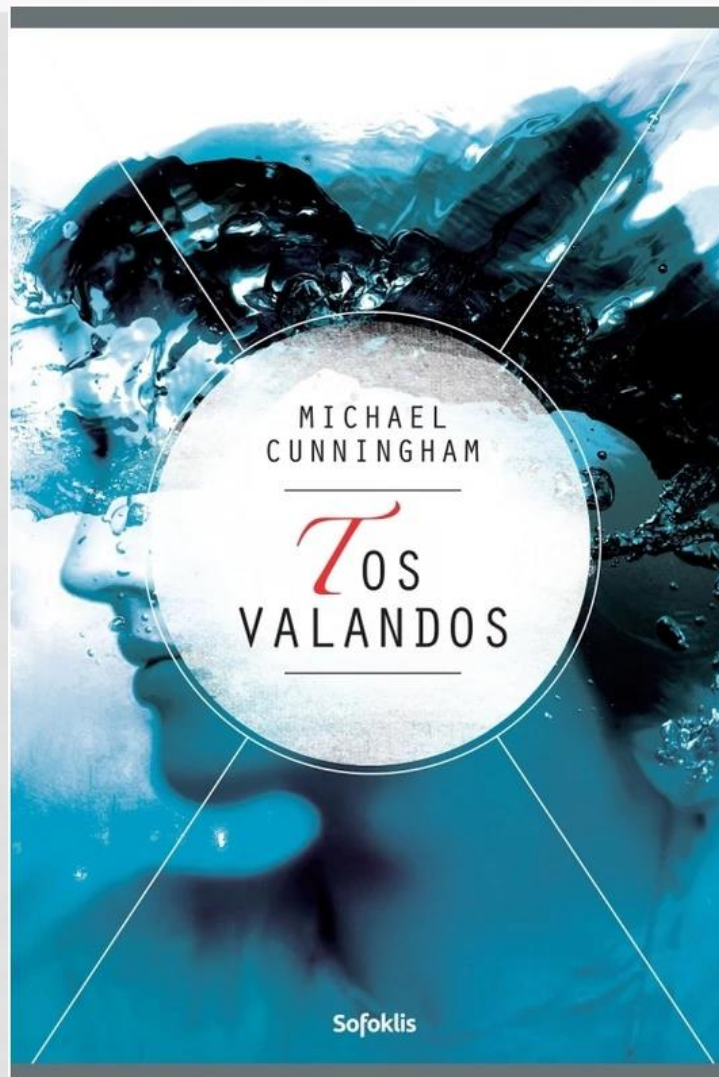
MICHAEL CUNNINGHAM

TOS VALANDOS (1998; 2015)

Tai sudėtinga ir trapi trijų moterų jausmų, vidinių prieštaravimų, meilės, vilties ir nevilties istorija. Tai pasakojimas apie pastangas užčiuopti prasmę ir sugebėti gyventi.

- ❑ Kodėl jaunai, protingai ir talentingai, taip jautriai išgyvenančiai sielvartą, džiaugsmą ir svajojančiai būti kur nors kitur bei veikti ką kita moteriai tenka tokios paprastos ir iš esmės kvailos kasdienės pareigos?
- ❑ Kodėl taip graužia nepasitenkinimas savimi, vyru, šeima?
- ❑ Kodėl toks stiprus troškimas pabėgti nuo viso to, nors ir trumpam?..

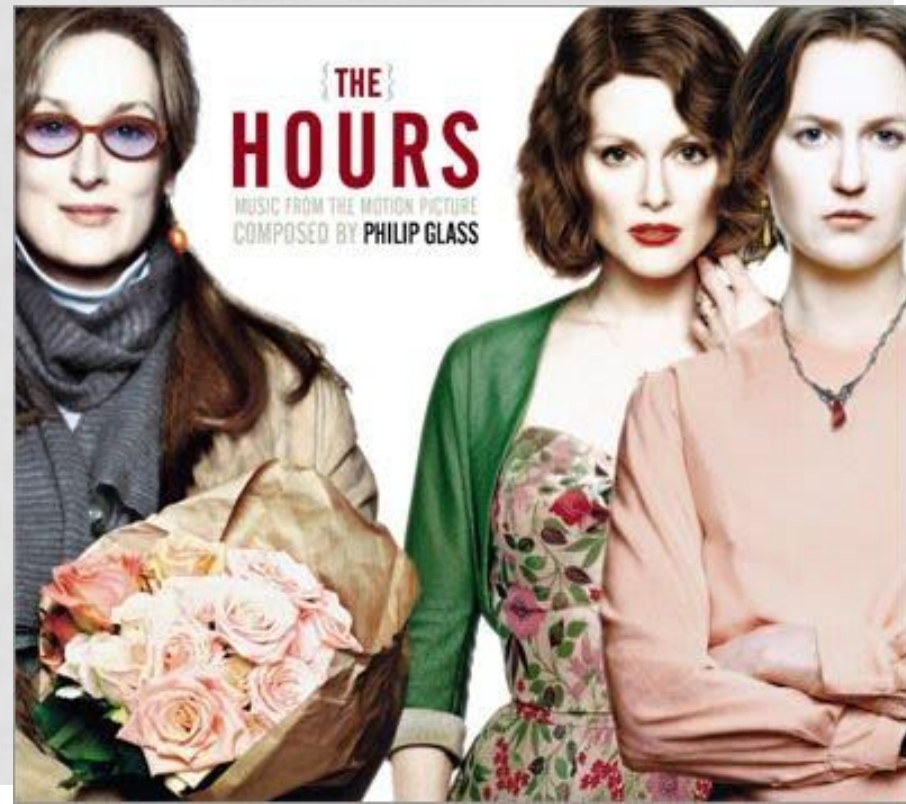
1998 m. romanas įvertintas Pulitzerio premija. Pagal šį romaną 2002 m. pastatytas filmas „Valandos“ pelnė „Oskarą“.

FILMAS VALANDOS (2002, JAV)

- ❑ Rež. Stephen Daldry.
- ❑ Vaidina Nicole Kidman, Meryl Streep, Julianne Moore.
- ❑ **Trys moterys. Virginia Woolf** (Nicole Kidman), kuri **1924-aisiais**, ilgėdamasi **Londono**, rašo savo geriausią romaną *Ponia Delovėj*. Romano veiksmas apima vieną dieną – Londone ponia Delovėj rengia svarbų priėmimą, o pirmoji romano frazė skamba tarsi burtažodis: „**Ponia Delovėj pasakė, kad ji pati nupirks gėlių**“.
- ❑ **Laura Braun** (Julianne Moore), kuri **1951-aisiais Los Andžele skaito romaną** ir suvokia, kad nebegalės gyventi, jei liks su vyru, sūneliu Ričardu ir vaiku, kuris netrukus gims. Taip pat viena diena: Laura kepa gimtadienio tortą vyrui, paskui viešbutyje bando nusižudyti, bet grįžta namo tvirtai pažadėjusi sau, kad vaikui gimus paliks namus.
- ❑ **Klarisa Vo** (Meryl Streep), **Niujorkas, 2001-ieji**. Diena, kai Klarisa rengia priėmimą prestižine premija apdovanoto AIDS sergančio poeto Ričardo (Ed Harris) garbei.
- ❑ Miley Cyrus „Flowers“ hitas:
<https://www.youtube.com/watch?v=G7KNmW9a75Y>

MONOSPEKTAKLIS KAS NEBIJO VIRDŽINIJOS VULF

REŽ. ANTANAS JASENKA

- Idėjos autorė ir aktorė Neringa Bilotaitė. Dramaturgė Audra Baranauskaitė.
- Virdžinija Vulf, garsioji rašytoja, į kurią vis bandai įsikūnyti, kad galų gale išsilaisvintum. Tačiau to nepakanka – tam, kad seansas įvyktų, būtina **negailėstinga akistata su savimi**. Nebijoti Virdžinijos? **Pirmiausia reikia nebijoti savęs.**
- „Kas bijo Virdžinijos Vulf?“ (angl. *Who's Afraid of Virginia Woolf?*) (1966), kuriame pasirodė legendiniai aktoriai, kurie pelnė už šį filmą „Oskarus“ – Elizabeth Taylor ir Sandy Dennis.
- Filmą pastatytas pagal 1962 m. pasirodžiusią pjesę „Kas bijo Virdžinijos Vulf?“

„V. WOOLF NORI NUKREIPTI DĖMESĮ NUO
TRADICINIŲ GROŽINĖS LITERATŪROS TEMŲ Į
BŪTIES AKIMIRKŲ IR VIDINIO GYVENIMO
ŠEŠĖLIUS.“

LITERATŪRA

Bartkuvienė L. *(Ne)matomos esatys: epistomologinis Virginios Woolf kūrybos estetikos aspektas*, VU, 2017. [atvira prieiga]

Daugirdaitė S. *Rūpesčių moterys, moterų rūpesčiai*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2000.

Feminizmo ekskursai. Sud. Karla Gruodis. Vilnius: Pradai/ALK, 1995.

Grašytė-Maziliauskienė I. *Idėjų inventoriųs*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2004.

Kelertienė V. *Kita vertus... / Feminizmo daigai lietuvių literatūroje/*. Vilnius: Baltos lankos, 2006.

Keturakienė E. „Modernaus pasakojimo simbolistinė raiška: Šatrijos Ragana ir Virginija Woolf“. <https://etalpykla.lituanistika.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2013~1485875769635/J.04~2013~1485875769635.pdf>

Showalter E. *A Literature of Their Own: British Women Novelists from Bronte to Lessing*, 1977.

Pučiliauskaitė S. „Filosofinis etiudas apie moters sprendimo gelmę“, *Logos*, Nr. 62. [atvira prieiga]

zydrone.kolevinskiene@vdu.lt